

Альона Сергіївна БАХАЄВА,
кандидат юридичних наук,
викладач кафедри поліцейської діяльності
та публічного адміністрування факультету № 3
Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6498-2213>

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ДОПИТУ ДИТИНИ-КОЛАБОРАНТА

Говорячи про колабораціонізм, насамперед, прийнято згадувати про події Другої світової війни. Проте враховуючи ситуацію, яка наразі склалась у нашій державі, це питання, нажаль, стало актуальним і болючим й у XXI сторіччі. Кожен день з новин ми дізнаємось про осіб, які співпрацюють з окупаційною владою, завдаючи непоправної шкоди нашій країні та її населенню.

Немає законодавчого визначення терміну «колабораціонізм», проте якщо звернутись до словника, то під останнім розуміють «зрадницьке співробітництво з фашистськими загарбниками в окупованих ними країнах під час другої світової війни» [1]. Дійсно, цей термін виник у Франції в часи Другої світової війни й означав співпрацю населення або громадян держави з ворогом.

Чимало науковців присвятили свої дослідження визначенню сутності такого явища як «колабораціонізм» і зараз називають загальноприйнятим наступне визначення: «колабораціонізм – це усвідомлене, добровільне й умисне співробітництво з ворогом у його інтересах і на шкоду своїй державі» [5, с. 11]. Наукові дослідження також свідчать про те, що до колаборантів найчастіше належали такі соціальні групи: 1) інтелігенція (вчителі, лікарі, священники тощо); 2) репресовані та їхні родичі (силоміць колективізовані селяни або особи, чиї родичі стали жертвами політичних репресій); 3) асоціальні елементи (люди з кримінальним минулим, пияки, маргінали); 4) військовоположені [2, с. 11]. Проте нинішні реалії дозволяють нам стверджувати, що до цих груп належать також і діти.

Враховуючи те, що в березні були прийняті зміни до Кримінального кодексу України (надалі – КК України), якими колабораціонізм було віднесено до кримінального правопорушення, постає питання щодо відповідальності дітей за вчинення вищезазначеної діяльності.

Як відомо, вік з якого настає кримінальна відповідальність – це шістнадцять років. Проте, існують виключення, у разі вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 22 КК України (колабораційна діяльність у зазначеному переліку відсутня) кримінальна відповідальність настає з чотирнадцятирічного віку. В усіх інших випадках у разі вчинення дитиною кримінального правопорушення їх батьків буде притягнуто до адміністративної відповідальності за ч. 1 чи ч. 3 ст. 184 Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Дитина, що підозрюється або обвинувачується у вчиненні дій, за які передбачена кримінальна відповідальність підпадає під термін «дитина у конфлікті з законом» [3, с. 92]. Проте, незалежно від того, чи перебуває дитина, з якою спілкується поліцейський, у контакті, чи у конфлікті з законом, останній має дотримуватись концепції забезпечення «найкращих інтересів дитини» за міжнародним правом та національним законодавством.

Забезпечення найкращих інтересів дитини – дії та рішення, що спрямовані на задоволення індивідуальних потреб дитини відповідно до її віку, статі, стану здоров'я, особливостей розвитку, життєвого досвіду, родинної, культурної та етнічної належності та враховують думку дитини, якщо вона досягла такого віку і рівня розвитку, що може її висловити [6]. Якість реалізації вказаного вище принципу певною мірою залежить від

оперативного отримання інформації, в результаті проведення невідкладних процесуальних дій у межах провадження, навіть якщо дитина є правопорушником.

Процес допиту неповнолітнього вимагає від поліцейського спеціальної кваліфікації та особливих навичок, починаючи від бездоганного володіння нормативно-правовою базою та закінчуючи знанням особливостей тактики спілкування з дітьми.

Допит неповнолітніх може проводитись виключно у присутності батьків (одного з них), іншого законного представника або педагога.

Що стосується часових рамок проведення допиту дитини, то останній не може продовжуватися без перерви понад одну годину, а загалом - понад дві години на день.

Проводячи допит дитини у конфлікті з законом, в тому числі і тієї, що здійснила колабораційну діяльність, поліцейський має дотримуватись відповідної тактики спілкування, а мова спілкування має бути зрозумілою дитині залежно від її вікових, розумових, соціальних, національних особливостей (прості речення-звертання до малолітньої дитини; рідна мова сприйняття дитини; сленг для неповнолітнього, тощо).

Відповідно до Національної стратегії реформування системи юстиції щодо дітей на період до 2023 року, для удосконалення системи досудового розслідування щодо неповнолітніх необхідно забезпечити єдиний підхід до допиту дітей незалежно від їх статусу у кримінальному провадженні (підозрюваний, обвинувачений, свідок, потерпілий тощо), зокрема з використанням такої спеціальної методики, як «зелена кімната» [4]. Основною метою останньої є запобігання повторній травматизації психіки дитини, а також сприяння відкритому спілкуванню.

Під час спілкування з дитиною-колаборантом важливо встановити причини, які її до цієї діяльності підштовхнули, адже колабораціонізм може бути вимушеним. Останнє може свідчити про те, що до дитини застосовувався шантаж, фізичний вплив насильницького характеру, психологічне насильство, тощо. Саме тому під час проведення допиту неповнолітнього не слід забувати, що ця людина, перш за все, є дитиною і в повній мірі залежить від дорослої особи.

Список бібліографічних посилань

1. Академічний тлумачний словник української мови (1970—1980). URL: <http://sum.in.ua/s/kolaboracionizm>.
2. Гончаренко О. Проблеми інституційного визначення терміна колабораціонізму, його видів та ознак у сучасній вітчизняній історіографії. *Військово-історичний меридіан. Електронний науковий фаховий журнал*. 2019. Вип. 1. С. 5-24.
3. Корнієнко М.В. Деякі аспекти профілактичної роботи поліцейського з дітьми. *VIII наукові читання, присвячені пам'яті академіка В. В. Копейчикова* : матеріали. наук. чит. 22 лист. 2018 р. Київ: НАВС, 2018. С.92-94.
4. Національна стратегія реформування системи юстиції щодо дітей на період до 2023 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 18.12.2018 року № 1027-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1027-2018-%D1%80#Text>.
5. Письменський Є.О. Колабораціонізм як суспільно-політичне явище в Україні (кримінально-правові аспекти) : наук. нарис. Сєверодонецьк, 2020. 121 с.
6. Про охорону дитинства : закон України від 26.04.2001 № 2402-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text>.